

**DEPARTAMENT D'EDUCAZIUN, CULTURA E PROTECZIUN DA L'AMBIENT
DAL GRISCHUN**

Uffizi per secturs spezials da scola

C o n c e p t

**per integrar uffants cun
impediments en il sistem
grischun da scola**

Zercladur 1998

Cuntegn

	Pagina
1. Introducziun	3
2. Cundiziuns per integrar uffants cun impediments en il sistem grischun da scolina e da scola	4
2.1 Cundiziuns dal departament d'educaziun	4
2.2 Cundiziuns da l'uffizi federal da las assicuranzas socialas	6
3. Concept	8
4. Concretisaziun	9
5. Finanziaziun	10
6. Custs da persunal	10
7. Permissiun/vigur	10

1. Introducziun

L'onn 1993 ha la regenza deliberà il **concept davart la cussegliaziun e la promoziun da la pedagogia curativa en il chantun Grischun dal favrer 1993**. En quest rapport han dumondas da **l'integraziun** d'uffants cun difficultads da scola u cun impediments ina **muntada fitg gronda**. Il concept preschenta ina idea che dat cleramain la prioritad als elements integrativs da la scola en cumparaziun cun ils separativs. Per realisar quest'idea è dentant necessari l'engaschament augmentà da tut las forzas participadas sin il sector da las scolas grischunas, q.v.d. da las represchentaziuns legalas dals uffants, da las personas d'instrucziun sco er da las ulteriuras forzas professionali necesssarias e da las instanzas politicas.

Tenor il concept menziunà è sa sviluppà en il decurs dals davos onns concernent il dretg da mintg'uman - pia er dals umans impedids u periclitads d'impediments da sa participar socialmain a la "societad normala" - in consens che sa basa sin in grond sustegniment. Sur da quai regia per gronda part unanimiad che umans cun impediments u er umans en situaziuns periclitadas duain obtegnair il succurs necessari per in'organisaziun da la vita integrada en la societad. Quest **consens social** legitimescha l'agid dal maun public tar la stabilisaziun ed il mantegniment da sevetschs speziels per cussegljar e promover las gruppas da la populaziun pertutgada.

En accordanza cun quest concept han gi lieu en il decurs dals onns 1997 e 1998 differents contacts tranter il schef da l'uffizi per secturs speziels da scola dal departament d'educaziun dal Grischun e represchentants da las chasas grischunas per instrucziun speziala. La finamira da quests contacts è stà il scleriment da la dumonda, sche e quant lunsch duain vegnir elavurads ord vista da las instanzas e personas menziunadas **documents chantunals** da basa e sa fundand sin quels **documents specifics da chasas da dimora** per integrar uffants cun impediments en il sistem grischun da scola. Las personas pertutgadas èn stadas d'accord dad ir questa via. Da vart da l'uffizi federal da las assicuranzas socialas è questa via vegnida sustegnida.

2. Cundiziuns per integrar uffants cun impediments en il sistem grischun da scolina e da scola

Il departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient sco er l'uffizi federal da las assicuranzas socialas han formulà en il decurs dals davos onns cundiziuns concernent l'integraziun d'uffants cun impediments en il sistem public da scolina e da scola ch'èn en l'interess dals uffants pertutgads.

2.1 Cundiziuns dal departament d'educaziun

Tenor l'opiniun dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient ston esser accumuladas mintgamai da princip las sequentas premissas per ina integraziun efficazia dals uffants cun impediments considerabels en la scola populara:

- a) Avant ch'in uffant vegn integrà sto vegnir discutada a fund - en l'interess d'ina basa solida - la pussaivladad da l'integraziun sociala en il tip da classa che vegn en dumonda e quai cun tut ils participads, q.v.d. là, nua che quai è pussaivel cun ils uffants, las personas d'instrucziun, ils geniturs da tut ils uffants e cun las autoritads da scola per cuntanscher in consens.
- b) L'uffant impedì pertutgà sto vegnir registrà a moda differenziada concernent ses svilup social, spiertal, emoziunal e corporal per pudair realisar las pussaivladads da promoziun da scola e terapeuticas sco er per trair las consequenzas generalas che resultan per l'instrucziun.
- c) In uffant impedì (spezialmain en cas d'impediments spirtals) basegna da l'entschatta davent ina persona d'instrucziun da sustegn. A basa da las experientschas ch'èn vegnidas fatgas vegn concedì oz dapli che durant ils anno 80 ina instrucziun da sustegn, per er tegnair quint facticamain dal dretg da l'uffant impedì da vegnir scolà.
- d) La persona d'instrucziun da sustegn duai disponer d'ina scolaziun da pedagogia curativa sco er d'experientscha d'instrucziun sco er da la cumpetenza comunicativa en il contact cun las personas integradas. Davart excepziuns decida il departament d'educaziun.
- e) Ina pedagogia integrativa presuppona l'integraziun da tut las scolastas e da tut ils scolasts d'ina scola e consequentamain in perfecziunament entaifer la scola.

- f) Las personas d'instrucziun pertutgadas ston esser prontas da surpigliar la responsabladad pedagogica per il svilup da l'uffant ch'è d'integrar ed esser cunscientas ch'in engaschament supplementar è necessari, mintgamai tenor situaziun.
- g) La scolaziun integrativa pretenda ina instrucziun interna differenziada che tegna quint da las premissas individualas d'emprender da tut las scolaras e da tut ils scolars participads. I na dastga pia betg sa tractar d'ina adattaziun generala dal nivel. Il cuntrari è il cas, igl è da prender en mira ina direcziun decisa da l'instrucziun che sa drizza tenor ils scolars sin las differentas premissas d'emprender sco er sin in'adattaziun da las finamiras a basa dals progress individuals da las singulas scolaras e dals singuls scolars.
- h) Il dumber da scolars en classas integrativas è da tegnair uschè bass sco pussaivel. Per giuditgar endretg ils basegns socials e d'emprender da tut ils uffants na duain betg vegnir admess per regla daplì che dus uffants impedids considerablmain.
- i) Las relaziuns socialas da tut las scolaras e scolars participads, pia er dals impedids e betg impedids, duain vegnir sustegnidas en collavuraziun cun ils geniturs e las ulteriuras personas da contact sur l'instrucziun e la scola or.
- k) Las personas d'instrucziun basegnan in accumpignament tras personas spezializadas (psicolog da scola, terapeuts etc.). L'incumbensa da quellas è d'organisar e da coordinar a moda cusseglianta la collavuraziun da tut ils participads. Ellas gidan spezialmain tar l'elavuraziun e l'examinaziun dals plans individuals da promoziun per ils uffants pertutgads cun impediments.
- l) Ina scolaziun a basa d'in plan individual da promoziun cumpiglia er la pussaivladad da reducir il pensum cumplain da lecziuns da l'uffant impedì. Quei che po esser nizzaivel sto vegnir fixà adina puspè da nov.
- m) Ina scolaziun integrativa en il senn menziunà presuppona che la responsabladad per il svilup dals uffants cun impediments vegnia purtada comunablmain da la scola e dals geniturs quai pretenda ina stretga collavuraziun.

- n) Ils interess dals uffants betg impedids èn da resguardar commensuradamain en il cas da l'integraziun d'in uffant cun impediment. Pir la valitaziun dals interess da l'uffant impedì sco er dals interess dals camerats e da las cameratas da classa betg impedids permetta ina resposta definitiva sin la dumonda, sche l'integraziun po vegnir beneventada en in cas singul concret.
- o) Tar mintga spezia d'integraziun èn da sclerir avant la realisaziun concreta las dumondas da finanziaziun che sa resultan.

2.2 Cundiziuns da l'uffizi federal da las assicuranzas socialas

L'uffizi federal da las assicuranzas socialas (UFAS) sustegna da princip las premissas formuladas dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient per integrar uffants cun impediments en il sistem da scola. Ultra da quai ha il UFAS formulà en connex cun l'integraziun d'uffants cun impediments las sequentas cundiziuns:

- a) Las furmas integrativas da scola per ils uffants cun impediments ston esser ina part da la concepziun chantunala da scola. Sche l'integraziun dals uffants cun impediments vegn pussibilitada en il chantun sto questa pussaivladad star da princip a disposiziun egualmain a tut ils uffants cun l'impediment correspondent. Quai vul dir ch'il chantun sto relaschar in concept per in provediment en l'entir chantun.
- b) Abstrahà d'in concept chantunal han las instituziuns da sviluppar avant che surpigliar la scolaziun integrativa concepts da concretisaziun resp. concepts da detagl per l'integraziun. Ultra da quai han las instituziuns da metter a disposiziun carnets dals duairs per las persunas d'instrucziun. In element impurtant da quests carnets dals duairs furma la collavuraziun tranter las persunas d'instrucziun, uschia che quels ston vegnir circumscriets uschè exact sco pussaivel.
- c) La persuna d'instrucziun da pedagogia curativa ch'instruescha en la classa normada vegn engaschada da la scola speziala e lavura sut la responsabladad da quella.

- d) Tenor il dretg da l'AI appartegna in uffant cun in impediment a la scola speziala, er sch'el na vegn betg instrui en la scola speziala sezza, mobain en la classa normada. La scolaziun integrativa succeda sut la responsabladad communabla da la scola speziala e da la scola normada. En cas che la scolaziun integrativa n'è betg curunada da success s'obliga la scola speziala da scolar sezza vinavant l'uffant impedì resp. da procurar ina intermediaziun adequata.
- e) Avant l'integraziun d'in uffant cun in impediment è da sclerir la dumonda da las scolas cuntinuantas pussaivlas.
- f) La scolaziun speziala è suttamessa a la surveglianza da l'uffizi per secturs spezials da scola resp. als inspecturats cumpetents (inspecturats da scola, da scolina, da lavur a maun e dal tegnairchasa).
- g) Sin il sector administrativ esi d'observar il sequent:
- La finanziaziun dals cas da scola integrativa speziala è da sclerir da cas tar cas.
 - Il post d'AI dal Grischun ed il chantun ston relaschar vinavant las disposiziuns necessarias da scolaziun speziala.
 - Las glistas da stritgs prescrittas dal UFAS èn d'emplenir or vinavant exactamain da las persunas d'instrucziun responsablas.
 - Ils custs da viadi na dastgan betg vegnir mess a quint separadamain. Per cas che quels vegnan indemnissads a la pedagoga curativa ston els vegnir mess a quint als custs da manaschi da la scola speziala.
 - Per di da scola po vegnir mess a quint a l'AI la contribuziun individuala (fr. 44.-).
 - Ils ulteriurs custs vegnan resguardads e pajads da princip en il rom dal factur da revitalisaziun. Ils custs supplementars che resultan da l'impediment vegnan curclads pli probabel da l'AI.
 - Las cundiziuns generalas architectonicas ston er vegnir resguardadas en cas da l'integraziun (uffants cun impediments corporals). Al UFAS na dastga l'infrastructura betg vegnir messa a quint en cas da l'integraziun en il senn da quest concept. Sco purtaders dals custs vegnan en dumonda il chantun, las vischnancas, purtaders da dretg privat e privats.
 - La scolaziun integrativa na dastga betg chaschunar da princip dapli custs che la scolaziun speziala en furma tradiziunala.

3. Concept

Princip:	A cundiziun che las surmenziunadas premissas sajan accumuladas, duai mintga regiun dal chantun Grischun avair da princip la pussaivladad da realisar tras ina chasa da scola speziala u ina scola speziala renconuschida in'integraziun accumpignada professiunalmain .
Cumpetenza:	L'integraziun accumpignada professiunalmain en il sistem public da scola succeda a basa da scleriments extendids en ils cas singuls tras singulas chasas grischunas da scola speziala u da scolas spezialas renconuschidas a basa da quest preschent project.
Spezia da l'ac-cumpagnament	Sco contribuziun per in sistem da scola multifar e permeabel vegn realisà ina spierta externa da pedagogia curativa e terapeutica . En regiuns allontanadas succeda quai oravant tut en furma d'accumpagnaments da la pratica . En vischnancas e regiuns, en las qualas classas u partiziuns èn realisablas, duain ils cass singuls vegnir reunids tenor pussaivladad. L'integraziun en il senn d'in cas singul duai vegnir realisada mo là, nua ch'ina furmaziun da gruppa n'è betg pussaivla.
Situaziun da partenza	Ils geniturs d'in uffant cun in impediment giavischan la scolaziun e l'assistenza da lur uffant en la scola normada da la vischnanca.
Temp da realisaziun	Concernent la fasa da planisaziun e realisaziun esi da quintar il singul cas cun circa 6 mais .
Spierta:	Ils sequents pass èn da resguardar e d'observar en il cas da l'integraziun: <ul style="list-style-type: none"> - Sclerir la situaziun da partenza (uffant - ambient) - Far in plan da promoziun - Collavurar e cussegljar entaifer la scola normativa - Metter a disposiziun persunal spezialisà: cussegliaziun da pedagogia curativa, scolaziun e terapia - Evaluaziun

Scumpartiziun
territoriala:

La scumpartiziun territoriala a las chasas da scola speziala sa preschenta sco suonda:

Casa Depuoz, Trun: Surselva fin e cun las vischnancas da Trin e Stussavgia, Engiadina bassa, Val Müstair

Scola-dimora da Cuira: Val dal Rain fin e cun Cuira ed ils territoris dal Scanvetg sco er da Lai/Vallbella, vischnanca da Tavau, Portenz, Puschlav, Bergiaglia, Mesauc-Calanca

Center per pedagogia curativa Giuvaulta: Val dal Rain grischuna al vest da Cuira, Mantogna/Tumleastga/Rain posteriur/Alvra, Schons, Surmeir, Engiadin'ota

La scumpartiziun n'è betg da considerar sco cunfinaziun territoriala fixa, mabain sco **cunfinaziun flexibla**.

En cas da basegn sto vegnir examinà, sch'ina autra scola speziala renconuschida po metter a disposiziun la scolaziun e promoziun resp. la spierta da pedagogia curativa e terapeutica.

Las mesiras pedagogic-terapeuticas che vegnan offeridas dal **servetsch da pedagogia curativa dal Grischun** per uffants cun impediments dals senns, **cumplementeschan** la structura preschentada.

4. Concretisaziun

Las chasas da scola speziala menziunadas ch'èn interessadas d'ina integraziun han elavurà concepts concrets per accompagnar uffants cun impediments en il sistem public da scola en il senn da quest concept ed han inoltrà quel al departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient. Quests concepts cuntegnan tenor las aspectativas da l'uffizi federal da las assicuranzas socialas spezialmain indicaziuns davart ils sequents temas:

- Perspectives concernent il personal tras surpigliar novas incumbensas
- Pussaivladad d'admissiun en la chasa en il decurs dal temp da scola en cas da basegn
- Contacts da las instituziuns cun la cussegliaziun professiunala da l'AI
- Pussaivladads da l'integraziun professiunala entaifer la chasa
- Pussaivladads professiunalas che stattan a disposiziun als giuvenils suenter la promoziun integrativa
- Finanziaziun da las mesiras

5. Finanziaziun

Per las mesiras da las scolas spezialas per promover l'integraziun han ils purtaders d'elavurar concepts da finanziaziun. Ils concepts ston preveder spezialmain la creaziun da posts da custs per l'accumpagnament extern dals uffants cun impediments. Ils custs supplementars cundiziunads tras l'impediment vegnan surpigliads da princip da l'AI. Per il chantun vala pia en connex cun l'integraziun dals uffants cun impediments il princip da la neutralitad concernent ils custs.

La participaziun da l'uffizi federal da las assicuranzas socialas vi dals custs da l'integraziun en il senn da quest concept vegn presuponida.

6. Custs da persunal

Sco **princip** pertutgant l'intensitad da l'accumpagnament dals uffants cun impediments tras ina scola speziala vala ch'i na dastga betg vegnir impundì per uffant ed emna per regla dapli che **ca. 9 - 15 lecziuns**. En quest dumber n'è betg integrada in'eventuala assistenza da scola necessaria per lavurs da mintgadi per uffants cun impediments corporals.

Sche las plazzas previsas en il plan da plazzas per l'accumpagnament cundiziunà tras impediments da l'integraziun d'uffants cun impediments en la scola populara n'èn betg sufficientas en il senn surmenziunà, suttamettan ellas al departament d'educaziun propostas per in augment dal dumber da las plazzas necessarias. Avant ch'inoltrar las **propostas per augmentar il dumber da plazzas** esi da trair a niz ils plans da plazzas existents.

Il **renda quint** da las mesiras d'accumpagnament da las scolas spezialas inclusiv las spesas da viadi e l'indemnisaziun tenor temp succeda sur il quint da manaschi da las scolas spezialas.

7. Permissiun/vigur

La permissiun e l'entrada en vigur dal concept per integrar uffants cun impediments en il sistem grischun da scola cumpetta a la regenza.